

A FARAGOTT EMLÉKEK, MINT A BUKOVINAI SZÉKELYEK ETNIKAI IDENTITÁSÁNAK
TÉRBELI KIFEJEZŐDÉSEI

„Az emlékek arra valók, hogy az emberek osztozzanak rajta.”

Lois Lowry

A múltba tekintésnek csak akkor van értelme, ha a jövőt szolgálja.”

Konrad Adenauer

Bevezetés

A második világháború és az azt követő népességmozgások megváltoztatták Közép-Kelet-Európa régióinak etnikai összetételét. Ezek az átalakulások mind az egyén, mind a közösség szintjén éreztették hatásukat. A bukovinai magyarok Magyarországra való hazatérésének hét évtizeddel ezelőtti eseményei mélyreható változásokat hoztak a mintegy tizennégyezer fős közösség életében. Az 1941-es bácskai, majd az 1945-ös völgyeségi telepítés egy teljesen új gazdasági, társadalmi és kulturális közegbe helyezte az öt falu népét. A közösség 1941-es kimozdítása az addigi sokszínű nemzetiségű és kultúrájú, ugyanakkor a fejlődés elől elzárta észak-moldvai régióból a társadalom minden területét érintő változást rendkívüli módon felgyorsította. Főként, hogy 1941-ben Bácskában a szerb dobrovoljácok lakóházaiba költöztették őket (A. SAJTI, 25.), majd onnan néhány év múlva, a világháború viszontagságainak kitéve menekültek. Hátrahagyva anyagi javaikat, 1944 októbere és 1945 áprilisa között a Dunántúlon vészelték át a téli hónapokat. Ezúttal a kollektív bűnösség vádjával kitelepített németek házáit jelölték ki számukra új otthonnak. Nem ért véget a történet. A székelység a Dél-Dunántúlon telepedett meg. Osztozott a több száz éve itt élő németek és az ekkor érkező felvidéki, alföldi magyarok hétköznapjaiban, itt kellett megtalálnia a helyét, és megőrizze az immár kincsként őrzött archaikus kultúrájának maradványait. Az idegen környezetben kevés megmaradt tárgyi javaik felértékelődtek, csakúgy, mint gazdag szellemi örökségük. A változás hatására saját kultúrájuk, normarendszerük védelmével, különállóságuk megtartásával, tudatosításával válaszoltak, melyet mind a csoport tagjai, mind a külvilág felé közvetítettek. Egy közösség etnikai identitása olyankor mutatkozik meg legerőteljesebben, amikor veszélyben érzik addigi normáikat, vagy kölcsönhatásba, összeütközésbe kerülnek más etnikumokkal. (BAKÓ, 2003: 167.) Hangsúlyossá válnak azok a kulturális különbségek, melyekkel saját különállóságukat, határaikat jelzik. (BARTH, 1996.)

A bukovinai székelyek hagyományokhoz való erős ragaszkodását, a konzervativizmusra való hajlandóságát írja le elsőként szembevető jelenségnek Belényesy Márta. (BELÉNYESY, 1958: 11.) Dégh Linda a kultúra viszonylagos elmaradottságát, és a hagyományok ápolását emeli ki emellett, hogy a népcsoport tagjai büszkék egykori szabad székely eredetükre, hogy egy kiváltságos katonanép leszármazottai. (DÉGH, 1962: 39.) A közösség különleges történeti, népi-nemzeti tudatát említi Andrásfalvy Bertalan. (ANDRÁSFALVY, 1973: 8.) Mindezek ugyanarra a történelmi eseményre vezethetők vissza, a népcsoport „születésnapjaként” számon tartott „madéfalvi veszedelemre”, mely a bukovinai székelység kulturális emlékezetében máig kiemelt jelentőséggel bír, és ugyancsak a székely eredet emlékét erősíti. A bukovinai magyar falvak lakossága a több mint másfél évszázados idegen környezetben eltöltött története során mindvégig megtartotta a kibocsátó területhez, a Székelyföldhöz való kötődését. Számon tartották a soknemzetiségű Bukovinában letelepedett első őst, és az erős nemzeti-érvényi rokonságot a leszármazottak körében. (FÉL, 1958: 16.)

Ezzel párhuzamosan megfigyelhető a kibocsátó területhez, Bukovinához való erős ragaszkodás. Az első generáció számára „otthon”-ként emlegetett terület a következő két nemzedék számára, mint egy

rendkívüli földrajzi és gazdasági előnyökkel rendelkező vidék jelenik meg az elbeszélések által. A hetvenes-nyolcvanas évekig az első generáció tagjai vonattal, személyautókkal utaztak vissza, hogy az egy-két ottmaradt ismerőst, a temetőt, a templomot felkeressék. A kilencvenes évektől kezdve szervezett buszos kirándulások indultak egykori lakóhelyükre. Ez a vágyódás, kíváncsiság, vonzalom Bukovinához ma is tart. A jelenleg 30-50 évesek körében a leginkább érezhető a szülők, nagyszülők, családtagok által sokat emlegetett falvak iránti érdeklődés.

A közösség mindkét helyet szülőföldként tarja számon, önmeghatározásában mindkettő egyformán játszik szerepet, melyet a csoport önmegnevezése is mutat. A történelmi múlt kétszázötven évvel ezelőtti eseménye éppúgy, mint a hetven évvel ezelőtti.

Faragott emlékművek, mint az etnikai identitás térbeli kifejeződései

A fagegmunkálás Székelyföldről átmenekített tudása, hagyománya a bukovinai falvakban tovább élt, ezt bizonyítja Göndöcs Lajos 1859-es tudósítása: „Mert az itt lakó magyar nép igen szorgalmas, dolgos, élénk eszű, többnyire mindnyájan tudnak a faragáshoz, a faházak építéséhez, székercsináláshoz...” (GÖNDÖCS, 1859: 163.) Egy később keletkezett leírás szerint „... ott is megmaradtak fűrő-faragó székelyeknek. Az ágy, asztal, kanapé, duláp, székek mind házi készítmény.” (OBERDING, 107.) Bukovina „bükkerdőt” jelentő, szláv eredetű szó, mely a középkorban e tájegységnek a sűrű bükkerdővel borított részeire utal. (KLÖSEK, 2001:17.) A magyar falvak lakóházai, azok berendezései és a gazdasági épületei is fából készültek, éppúgy, mint az ott élő más etnikumok épített környezete, használati eszközei, hiszen a vidék jellemző építőanyaga a fa.¹ A Dunántúlon letelepedve számukra még ismeretlen anyagokkal, technikákkal, tárgyi kultúrával találkoztak. A lakóházakat, a gazdasági épületeket, iskolákat és egyéb középületeket, a szakrális emlékeket, az út menti kereszttektől a kápolnákon át a templomig, mind-mind az itt élő lakosság, a németiség emelte.

Ebben a környezetben a székelyek kézművessége - motívumkincsét, háziipari jellegét, széles körben való használatát, hagyományhűségét tekintve - egyedülálló színfoltot jelentett. Szövők, hímző- és varróasszonyok, szücsők, kozsokárok, fafaragó ezermesterek szép számmal akadtak köztük. A fafaragás tudását jó néhány évtizedig azonban csak egy-két tehetséges mester őrizte, mint Székely Albert, vagy Lőrincz Imre. (BALÁZS KOVÁCS – DELI, 1999: 68-69.) A 60-as évektől jelentek meg a fiatalabb generáció fafaragói, részben a Szekszárdon elindított népművészeti szakkör hatására. (BALÁZS KOVÁCS – DELI, 1999: 69.) Ma közel tíz bukovinai származású fafaragóról tudunk.² A fa megmunkálása, díszítése a székelység körében jelenlegi

környezetükben etnikai sajátosságként is felfogható, azon kulturális különbségek egyike, mellyel a csoport saját különállóságát és határait jelezni tudja. (BARTH, 1996.) Sőt, a legutóbbi időben a faragott alkotások, az általuk megjelölt terek a közösség jelképeivé váltak.

A közösségek szimbolikus jelekkel, objektumokkal jelölik meg, lakják be a teret. (ZSIDÓ, 2006: 46.) Egyben azt körvonalazzák, ami más etnikumokkal szemben önazonosságuk szempontjából fontos. (ZSIDÓ, 2006: 46.) A székelyek által lakott településeken felfedezhető faragott emlékművek, kopjafák, kereszttek, székelykapuk ennek fényében vizsgálva az etnikai identitás térbeli kifejeződéseként foghatók fel. Az eredetitől eltérő funkcióval, vagyis nem sírjelként, hanem emlékműként való alkalmazásuk az egész világon elterjedt, a magyarok által lakott területeken a nemzeti hovatartozás jelképeivé váltak. (L. JUHÁSZ, 2005: 174.) A rendszerváltást követően az etnikai alapon szerveződött társadalmi csoportok gondoskodtak az emlékhelyek létesítéséről. A hagyományörző tevékenység, kiadványok megjelentetése, közösségi rendezvények szervezése, néprajzi gyűjtemények alapítása mellett a székely jelképekkel megjelölt tereken zajló megemlékezések, évfordulók, ünnepségek is a közösség identitásának fenntartását biztosítják. Az emlékhelyek kiemelik a közös múlt jelentős mozzanatait, az egész csoport számára fontos történelmi eseményt, melyet ünnepi alkalmakkor a résztvevők szimbolikus formában kollektív élményként, rituálék formájában újra és újra megélik. (BECZE, 2005: 151.) A magyar nyelvterület

¹ Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben. Arcanum, 2001, Szerző(k): Rudolf trónörökös ő cs. és kir. Fensége, József főherceg ő cs. és kir. Fensége, Fülöp Szász-Koburg-Gothai herceg ő Fensége <http://www.tankonyvtar.hu/konyvek/osztrak-magyar/osztrak-magyar-081204-484>

² Fafaragók. In: Szarvas Irén (szerk.): Továbbélő kultúránk. Húsz éves a Bukovinai Székelyek Országos Szövetsége 1989 – 2009. Bonyhád, 2010, 121-125.

egészéhez hasonlóan a Völgységbe telepített székelyek körében is az ilyen típusú emlékhelyek létesítése 1989 után figyelhető meg nagyobb számban. Bonyhádon 1989-ben a múzeum és a művelődési ház Székely Napot szervezett, melynek keretében a Völgységi Múzeum udvarán kopjafát állítottak Mártonffy Mór emlékére. Még ebben az évben létrejött egy szövetség, mely a székelyek által lakott települések hagyományörző csoportjait fogta össze.³ Az írás terjedelmi korlátai miatt ezúttal csak a Székely Szövetség által kialakított Székely Emlékparkot mutatom be, a környező települések faragott emlékeit a felsorolás szintjén említem.⁴

1995-ben a Dunántúlon való letelepítés ötvenedik évfordulójára készült el a park első objektuma, a székelykapu az öt bukovinai falu nevével. Ezt követően 1998-ban egy páros kopjafával és egy további „Halottaink emlékére” felirattal ellátott kopjafával bővült az emlékhely. „Tisztelet a szülőföldnek” felirattal ugyanekkor egy faragott fakeresztet helyeztek el. 2000-ben a millenniumi Székely Világtalálkozó keretében avatták a hadikfalvi esperes emlékére állított kopjafát. Ugyancsak itt került elhelyezésre Földi István tanár emlékét őrző kopjafa.

Ezen a helyen emlékeznek a közösség minden évben a madéfalvi vérengzésre, a bukovinai székely népcsoport születésére. Az évforduló napjához, 1764. január 7-éhez legközelebb eső vasárnap szentmisével kezdődik az ünnepség, majd a közel negyven település képviselői közösen az emlékparkba vonulnak jelképeikkel, zászlókkal, lobogókkal, és ott meghallgatják a mindannyiuk számára jól ismert történetet. Ez a múltnak az a momentuma, melynek következményeként az ősök elhagyták a Székelyföldet, és Bukovinában telepedtek le. Így kerültek a Kárpátokon túlra, majd a második világháború során kétszer is a lakóhelyük megváltoztatására kényszerültek. Mindezek okozataként élnek meg a jelen viszonyait, ez teszi közössé és folyamatossá számukra a múltat. (BECZE, 2005: 152.) A kollektív cselekedet évről évre pontosan ismétlődő dramaturgiája a szentmisével veszi kezdetét, mely mint bevezető aktus mintegy kiemeli a közösséget a profán, hétköznapi valóságból. (ELIADE, 1996: 61-62.) Ezt követően a templom bejáratánál viseletbe öltözött fiatalok, kezükben a „Madéfalva”, és a „Bukovinai székelyek” felirattal ellátott szöttes lobogókkal, illetve magyar nemzeti zászlóval vezetik a menetet a városközpont végéig. A tömeges felvonulás egyszerre reprezentálja az együvé tartozást a csoport tagjai és a külvilág felé. A parkban elhangzó ünnepi beszéd minden évben más-más megvilágításban eleveníti fel az 1764 januári eseményeket, a székelységből kiszakadt csoport történetét és megerősíti a hallgatóságban az összetartozás érzését, a hagyományok megtartásának fontosságát. Majd az alkalomhoz illő keservesekből, illetve egyházi énekekből álló rövid népzenei összeállítással, és a székely himnusz közös eléneklésével egészül ki az ünnepség.

A szimbolikus tartalommal felruházott, faragott emlékművekkel megjelölt tér a bukovinai székelység közös múltjának, önképének, tudáskészletének kifejeződése, tárgyiasítása, a közösség emlékezetét tartja életben.

³ Székely Szövetség néven 1989-ben alakult ernyőszervezet, 1993-tól Bukovinai Székelyek Országos Szövetsége. Ma negyvenegy tagegyesülete van, határainkon innen és túl.

⁴ Lőrincz Imre székelykapuját 1963-ban Lengyelen helyezték el. Több mint tíz év elteltével, 1975-ben Hidason, 1979-ben Kismányokon, 1984-ben Kakasdon, és 1986-ban Tevelen is állt már egy-egy székelykapu, mely utóbbival Szemák Márton fafaragó saját háza bejáratát díszítette. 1991 Lengyelen és Kisdorogon kopjafa. 1993 Sombereken kopjafa. 1994 Vaskúton és Himesházán székelykapu, a bukovinai falvak mindegyikében kopjafa. 1995 Bátaszéken és Csátalján kopjafa, Garán a székelykapu. 1996 Véménden székelykapu. 1999 Hőgyészen kopjafa. 2000 Izményben kopjafa, Hidason harangláb, Kétyen székelykapu, Zombán és az öt bukovinai faluban keresztfa. 2001-ben Zombán és Bátaszéken székelykapu, Tevelen kopjafás emléktábla. 2002-ben Bátaszéken öt kopjafa, Lengyelen két keresztfa. 2004 Garán kopjafa. 2005 Bátaszéken keresztfa, Palotabozsokon kopjafa. 2006-ban Hőgyészen és Bonyhádon székelykapu, Cikón és Mohácson kopjafa. 2008 Csátalján székelykapu, Izményben keresztfa és székelykapu. 2009-ben bronz emléktábla Garán. 2010 Cikón székelykapu.

Kísérlet egy jelkép teremtésére

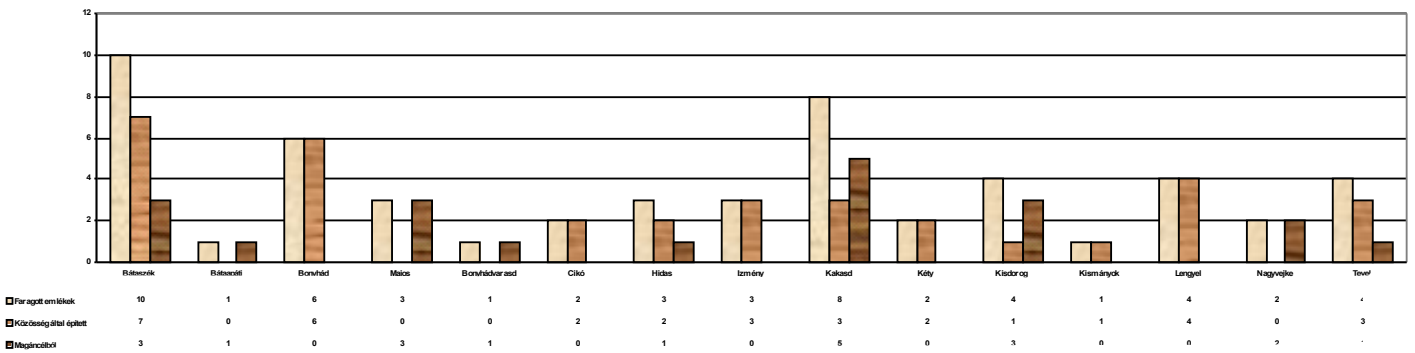
A megváltozott körülmények a szimbólumok használatának változását is maguk után vonhatják. Egyes elemek meggyengülnek, vagy kihullanak a szimbólumok rendszeréből, mások megerősödnek, vagy új elemek kapnak jelentést. (BODÓ – BÍRÓ A., 2000: 55.)

Cikón 2010-ben a helyi önkormányzat megrendelésére egy méreteiben is impozáns látványt nyújtó székelykapu került felállításra, mely egy parkban áll, mintegy a falu bejáratában. Az út menti székelykapu mellett elhaladva észrevehető egy kisebb, egyszerűbb kaput formáló

faragott építmény. Érdeklődésemre elmondták, hogy az állítatók a faluban élő németesség számára egy „német kaput” is készíttettek, hogy mindkét népcsoport jelképesen megjelenjen. Figyelmem kívül hagyva, hogy a németek kultúrájában a kapunak nincs önmagán túlmutató jelentése, míg a székelykapu a Kárpát-medencében nemzeti szimbólummá vált, a bukovinai székelyek Dunántúlon való jelenlétének jelzéseként pedig plusz jelentéstartalommal bír. Ugyanígy a németek másfajta jelképeket termeltek ki.⁵

Mindenesetre a szándék és az elképzelés becsülendő, hogy egy olyan emlék-együttes fogadja az ide érkezőt, mely azt példázza, hogy a két népcsoport fél évszázados közös élete mára egybeforrt, egymástól elválaszthatatlan. A térjelölésnek ez egy mára egyre elterjedtebb módja, melyet két etnikum képviselői a közös megegyezés, egyenlőség elvén hoznak létre, ezt Bodó Julianna és Bíró A. Zoltán nyomán kiegyezésszerű párhuzamosság eljárásának is nevezhetjük.⁶ (BODÓ – BÍRÓ A., 2000: 32.)

1. Faragott emlékek Bonyhád környékén

⁵ A konferencián elhangzott előadásra reflektálva Andrásfalvy Bertalan a német parasztházak hosszú tornácainak esztergált faoszlopait tartja a népi építkezés helyi jellegzetességének, mely ma már a népcsoport jelképévé is válhatna.

⁶ Ugyanebbe a kategóriába esik a Tevel 2006-ban a településen élő németek, bukovinai székelyek és felvidéki magyarok márványtábláinak elhelyezése, melyek sorban egymás mellett állnak. A rajtuk lévő rövid szöveg tartalmazza a legfontosabb adatokat, honnan, mikor érkezett a térségbe az adott népcsoport. Mindkét esetben az emlékhelyet a helyi önkormányzat hozta létre a társadalmi szervezetek bevonásával.

A faragott alkotások folklorizálódása

Az utóbbi évtizedekben a kopjafa, faragott fakereszt, mint a bukovinai székelység szimbólumai ismét megjelentek a temetőkben, eredeti funkciójukban, sírjelként. Ez fordított folyamatként, vagyis a folklorizmussá vált kopjafa újfent népivé válásaként, **folklorizálódásaként** értelmezhető. A folklorizálódott kopjafa viszont már nem vallási különbözőséget mutat, ahogy azt az eredeti kopjafa, fejfa tette, hanem felekezeti kötődéstől függetlenül, az elhunyt etnikai identitását jelenti. (L. JUHÁSZ, 2005: 179.)

De nem csak a kopjafa vagy faragott fakereszt sírjelként való alkalmazása, hanem magántulajdonban lévő családi házak előtt álló székelykapuk építése is egyre inkább terjed. A Bonyhád környéki ötvenöt faragott objektumból húszat magáncélból emeltettek, eredeti rendeltetésének megfelelően sírjelként és bejárati kapuként használnak.

Székely szimbólumokkal ellátott középület

Az emlékhelyek, emlékművek mellett a bukovinai székelyek térmegjelölésének egy szép példája a középületek sorába illeszkedő, Makovecz Imre által tervezett, szimbólumokban gazdag kakasdi faluház. Az erdélyi eredetre utaló, zsindegyel fedett fatorony a kakasdi székelységet jelképezi. A székely torony bejárata előtt levő öt, egymást szorosan követő székelykapu az öt bukovinai magyar falu emlékét őrzi. Kintről befelé a legmagasabbtól a legalacsonyabb felé haladva a látogatót mintegy bevezetik a házba. A vörösrézrel fedett, a kakasdi templom mintájára készült torony a német nyelvű lakosság szimbóluma. A tervező eredeti elképzelése szerint a német emberek megfontolt takarékos életfelfogására rímelve a helyiségben takarékszóvetkezetet szándékoztak kialakítani. A két torony a községben élő két nép együttélésének, összefonódásának, összetartozásának a jelképe.

A székelykapuk alatt áthaladva a székely torony belső terébe jutunk, ahová a tervező a volt szülőfalu, Andrásfalva már lebontott katolikus templomának külső homlokzatát „pozitív” formában alkotta meg. Nem véletlen, hogy a székely tornyon keresztül léphetünk a több száz főt befogadni képes nagyterembe, mely a székely nép erős összetartozását, színes és eleven közösségi életét fejezi ki. A faluház épületéhez kapcsolódó régi parasztházban két székely és egy sváb tájszobában őrzik néprajzi gyűjteményüket.⁷

Székely templomok

A bukovinai székelyek vallásukat tekintve római katolikusok voltak, illetve Andrásfalván élt egy kisebb, 120 családból álló református közösség. (BODOR, 1975: 67.) A katolikus székelyeket nagyrészt az azonos vallású német falvakba költöztették, ahol állt felekezeti templom. A református híveket Hidason az 1934-ben bezárásra került, a „puszuló magyarság szimbólumaként” ismertté vált, régi templom várta. (BODOR, 1975: 67.) Így a falvak nagy részében jellemző az a beilleszkedés szempontjából kedvező helyzet, hogy a különböző nyelvű és etnikumú lakosság vallása azonos volt. Hosszú ideig talán ez volt az egyetlen terület, ahol a különböző nemzetiségű lakosság megtalálta az egymáshoz vezető utat. Általánosan elfogadott tény, hogy egymás mellett élő kultúrák kölcsönhatásban vannak, a kultúra különböző összetevői segítik ezt a folyamatot. Az integráló tényezők közé sorolják a vallást is (BARTHA, 1984: 97.), mely jelen esetben a szemben álló csoportok kulturális találkozási pontjaként értelmezhető.

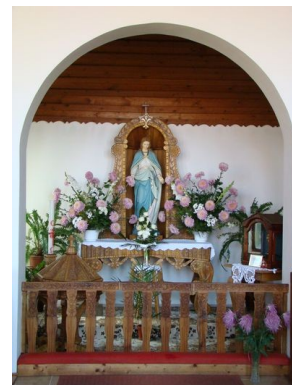
A vallásnak azonban ezzel szemben ható, az etnikai különbségeket felerősítő szerepéről sem feledkezhetünk meg. A bukovinai magyarok körében az egyház és a papok szerepe igen jelentős volt. Mind a katolikus, mind a református egyház a magyar kultúra megőrzését,

⁷ Hálás köszönet a faluház vezetőjének, Barabásné Fábíán Elvirának az adatok rendelkezésemre bocsátásáért.

ápolását kiemelten támogatta. Magyar nyelvű könyveket, újságokat szállítottak, gondoskodtak az oktatásról, szervezték a társadalmi életet. A magyar papok voltak a nép lelki és tényleges vezetői, irányítói. (SEBESTYÉN, 1989: 75-83; SÁNTHA, 1942: 91-99, 135.) Az 1945 utáni időszak azonban sem a vallási, sem az etnikai hovatartozás hangsúlyozását nem támogatta.

Kismányoki katolikus székely templom

Akadtt néhány település, ahol a vallási felekezetek különbözősége még tovább mélyítette a szakadékot a népek között, mint Majoson vagy Kismányokon. Ez utóbbi helyen német és svájci adományból, és helyi székely lakosok, mesterek munkájából épült a székely katolikus templom. Az új építmény a székelyek zarándokhelyeként működik felszentelése óta. Itt őrzik a szekérderékban Magyarországra menekített hadikfalvi Szűz Mária szobrot, és az oltárképet. Csillag Etelkát, és egy évvel ezelőtt elhunyt rendtársát, a Jézus Szíve Társaság nővéreit az ötvenes évektől a bukovinai székelyek hitének életben tartására helyezték Kismányokra. Etelka nővér szíves közlése alapján tudtam meg, hogy az egykori őslakos németiség evangélikus vallású, a betelepített katolikus székely hívek számára hosszú ideig a plébánia épületében kialakított imaház állt rendelkezésre, hogy ünnepnapokon szentmisén vegyenek részt. Egy Nagymányokról kitelepített katolikus német házaspár ajánlott fel adományt a templom építésére. Az elbeszélés szerint, látták a székely faragásokkal díszített imaházat (ambó, szószék, papi szék, tabernákulum, gyertyatartók, a kép és faszobor), az áhítattal éneklő székely híveket és ez indította őket a felajánlásra. Így került sor egy olyan településen székely templom építésére, ahol igazából számottevő székely közösség nem volt, szemben Kakasddal, Izményvel, vagy Tevellel. Cserháti József megyéspüspök a hír hallatán a dolog mellé állt, azzal a kijelentéssel, hogy régi vágya az, hogy a bukovinai székelységnek itt, a Völgységben zarándokhelye, búcsújáró helye legyen. Bár a nyolcvanas évekre már sokat gyengült a szocializmus rendszere, azért egy új templom építésének engedélyeztetése nem ment minden akadály nélkül. Amellett, hogy a katolikus vallás újabb erődjét látták ebben, az is ellenérzéseket váltott ki, hogy a székelyek számára kívánnak templomot létesíteni. A település szintjén azonban maga az építkezés példás összefogással, felekezeti vagy etnikai hovatartozásra való tekintet nélkül zajlott. A templombelső berendezését négy fafaragó készítette, közülük hárman székely származásúak. A szentély teljes egészében Gáspár István majosi fafaragó alkotása. Tusa János a padokat készítette, és ő fejezte be a székelykaput. Csíkcsicsói Szabó Árpád a csillárokat faragta. A keresztúti képeket, a hársfa szobrokat, a kálvária kőből faragott képeit, a féldomborműveket egy budapesti szobrászművész készítette. A szőttes huzatok a padok ülőrészen Lőrincz Aladárné munkái. Dunkel Lehelné a nyújtópadra, a „szent mihály lovára” való festékesét, gyapjú szőttesét húsvéti időszakban a szent sírhoz teszik, és készült külön egy a karácsonyi betlehemi bölcső alá használt festékes is. A kis templom minden szegletében a székely emberek ízlését, keze munkáját őrzi.

A hidasi református székely templom

Az 1934-ben elnémult hidasi református harang a fogyatkozó magyarság jelképeként vált ismertté. (SOLYMÁR, 1991: 85-103.) Bodor György 1945-ben a református székely családokat egy tömbben, Hidas községben telepítette le. Beszámolója szerint nagyszabású ünnepség keretében vették birtokba a hívek a már egy évtizede üresen álló épületet. (BODOR, 1975: 67.)

2000-ben itt került elhelyezésre a plébánia udvarában újonnan felállított haranglábon a református harang, mely négy évig, 1944 őszéig a bácsandrásfalvi híveknek szólt. Egy bácskai helytörténész, Sárközi Ferenc őrizte haláláig a padlásán, majd megbízta szintén helytörténész barátját, Kórizs Józsefet, hogy juttassa el a tulajdonosainak. A hír a Frankfurt környékén élő magyarok szervezetén keresztül jutott el Potápi Árpádhoz. Ő és néhány társa hozták haza a harangot, hogy átadhassák a jogos tulajdonosaiknak. A hidasi református közösség elhatározta, hogy haranglábat építtetnek és a visszakapott harangot javíttatása után az imaház udvarán állítják fel.⁸

Habár a hitközösség itt is fogyóban van, néhány évvel ezelőtt a hidasi székely hívek szorgalmával egy erdélyi mintára készült fatornyos templom épült, székelyföldi és bukovinai jelképekkel, mintákkal díszítve. A jelenlegi lelkészasszony, Boruss Mária 2004-től szolgál a hidasi gyülekezetben. Ő maga is

⁸ Tolnai Népújság 2000. május 12. számában „Híveire talált a régi harang” címmel cikk jelent meg.

Székelyföldön született, édesapja ott volt lelkész. Saját bevallása szerint gyerekkorától beleivódott a székely nép iránti szeretet, tisztelet. Bolyon felvidékiek között 1997-98-ban, ennek előtte, 1992-ben a siklói körzetben, Drávaszabolcson vett részt templomépítésben, és iskolát is építtetett Siklós körzetében. A kezdeti lépéseket saját hitközösségük, főként a presbiterek adományaiból tették meg. 2006 őszén kapták a hírt, hogy a koreaiak 100. 000 dollárral támogatják a hidasi templom építését. A templombelső kialakításában a lelkészasszony szabad kezet kapott. Egy erdélyi, székelyföldi fadaragót hívtak, aki itt,

helyben faragta meg a berendezést. A lelkészasszony úgy gondolta, hogy a bukovinai székelyek történetét is bele kell faragni jelképesen a bútorzatba. A karzaton körbe fatáblák futnak, tizenkét címerrel. 1. Erdély, 2. Háromszék, 3. Csík, 4. Madéfalva, 5. Moldva, 6. Bukovina, 7. Déva, 8. Bács-Bodrog – Bács-Topolya – Pancsova, 9. Veszprém, Zala, Somogy megyék, 10. USA, 11. Baranya megye, 12. Hidas. Ezeknek a földrajzi helyeknek a címerai, mint a székelység útjának, történetének állomásai jelennek meg.

Befejezés

Az 1941-ben közel tizennégyezer lelket számláló bukovinai székelység ma négy megyében, több mint negyven településen él, melyek majdnem mindegyikén működik hagyományőrző csoport. A szellemi és tárgyi kultúra színvonalát bemutatókon, néprajzi gyűjteményekben, közösségi rendezvényeken, ünnepi megemlékezéseken való tovább éltetésével gondoskodnak a kulturális emlékezet, az etnikai identitás folyamatosságáról. Természetesen az emlékezet kialakítása ma is a családban kezdődik, de a vegyes összetételű közösségekben élők számára rendkívül nagy jelentősége van a társadalmi szervezeteknek, melyek etnikai alapon szerveződnek.

IRODALOM

- A. SAJTI Enikő: Székely telepítés és nemzetiségpolitika a Bácskában – 1941. 25. http://www.foruminst.sk/publ/disputa/7/disputa7_asajtieniko.pdf
- ANDRÁSFALVY Bertalan (1973): A bukovinai székelyek kultúrájáról. In: Ortutay Gyula (főszerk.) Népi kultúra – népi társadalom. 7. kötet. Budapest. 7-23.
- Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben. Arcanum, 2001, Szerző(k): Rudolf trónörökös ö. cs. és kir. Fensége, József főherceg ö. cs. és kir. Fensége, Fülöp Szász-Koburg-Gothai herceg ö. Fensége <http://www.tankonyvtar.hu/konyvek/osztrak-magyar/osztrak-magyar-081204-484>
- BAKÓ Boglárka (2003): „...Itthon vagyunk megszokva, ha mindjárt haragszunk is egymásra, vagy a szomszédokkal összeveszünk is, de ideköt minden...” Egy barcasági magyar közösség lokális identitástudatáról és interetnikus kapcsolatrendszeréről. In: Bakó Boglárka (szerk.): Lokális világok. Együttélés a Kárpát-medencében. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. 165-188.
- BALÁZS KOVÁCS Sándor – DELI ERZSÉBET (1999): Kézművesek, népi iparművészek Tolna megyében. Szekszárd.
- BARTHA Elek (1984): Etnikai különbségek és a vallások integráló ereje. In: Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon. Miskolc. 97-101.
- BECZE Szabolcs (2005): Az etnikus emlékhelyek mint történelmi aurák. Egy szlovákiai magyar lokális közösség kollektív emlékezetének néhány esete. Világosság 2005/7-8. 145-179.
- BELÉNYESY Márta (1958): Kultúra és tánc a bukovinai székelyeknél, Budapest.
- BODÓ Julianna – BÍRÓ A. Zoltán (2000): Szimbolikus térfoglalási eljárások. In: Bodó Julianna (szerk.): Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. Csíkszereda.
- BODOR György (1975): Székely honfoglalás 1945-ben. II. rész. Forrás 1975. 4. szám. 59-67.
- DÉGH Linda (1962): Märchen, Erzähler und Erzählgemeinschaft. Dargestellt an der ungarischen Volksüberlieferung. Berlin.
- EUGENIUSZ KLOSEK (2001): A vidék, az emberek és értékek világa. Fesztiválkatalógus, Jastrowie.
- FÉL Edit (1958): Adatok a bukovinai székelyek rokonsági intézményeiről. Néprajzi Közlemények 4. 3-16.
- Fredrik BARTH: Régi és új problémák az etnicitás elemzésében. Regio – Kisebbség, politika, társadalom. 1996. 7. évf. 1. sz. <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00024/pdf/01.pdf>
- GÖNDÖCS Lajos (1859): A bukovinai magyarok szokásairól. Vasárnapi Újság, VI. évf. 14. szám. 163-164

- L. JUHÁSZ Ilona (2005): „Fába róva, földbe ütve...” A kopjafák, emlékoszlopok mint a szimbolikus térfoglalás eszközei a szlovákiai magyaroknál. Komárom – Dunaszerdahely
- MIRCEA ELIADE (1996): A szent és a profán. Budapest
- OBERDING József György: A bukovinai magyar népcsalád helyzetképe.
http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf1686.pdf [2010. 09 01.]
- SÁNTHA Alajos (1942): A bukovinai magyarok. Kolozsvár
- SEBESTYÉN Ádám (1989): A bukovinai székelyek tegnap és ma. Szekszárd.
- SOLYMÁR Imre (1991): „Hidas akkor szimbólummá vált”. Egy politikai jelkép magyarok és svábok együttélésében, a bukovinai székelyek letelepítésében. In: Szita László-Szóts Zoltán (szerk.): A Völgység két évszázada. Bonyhád. 85-103.
- SZARVAS Irén (szerk.) (2010): Továbbélő kultúránk. Húsz éves a Bukovinai Székelyek Országos Szövetsége 1989 – 2009. Bonyhád.
- ZSIDÓ Ferenc (2006): Az etnikai identitás térbeli kifejeződései. Hitel folyóirat, 2006/január
<http://www.hitelfolyoirat.hu/dl/pdf/20061130-49045.pdf> [2010. 09 01.]